Syyttäjälaitos

2.12.2021 Dnro 153/61/21

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto, dnro 153/61/21, 2.12.2021

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 19.11.2021 KAA 5/2020 vp Kansalaisaloite Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamiseksi

Syyttäjälaitos ei kannata kansalaisaloitteessa ehdotettua kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista. Sen sijaan laissa jo tällä hetkellä olevat toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset pitäisi huumausaineen käyttörikosten osalta ottaa ahkerampaan käyttöön. Kaikkien rikosketjun toimijoiden eli poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimenkin, jos huumausaineen käyttörikostapaus sinne asti etenee, pitäisi ottaa nämä säännökset käyttöön aina, kun lakiin kirjatut soveltamisedellytykset ovat käsillä.

Vuoden 2001 käyttörikosuudistuksessa huumausaineen oman käytön ja omaan käyttöön liittyvän vähäisen huumausainemäärän hallussapidon ja hankkimisen yrityksen rangaistusmaksimi laskettiin kahdesta vuodesta kuuteen kuukauteen vankeutta, mikä mahdollisti näistä teoista tuomittavan sakkorangaistuksen siirtämisen rangaistusmääräysmenettelyyn eli suoran sakottamisen piiriin. Lausuntovaiheessa arveltiin tällaisen muutoksen johtavan siihen, että toimenpiteistä luopuminen vähenee. Kun poliisi antaa teosta verekseltään rikoksesta kiinnijääneelle rangaistusvaatimuksen, syyttäjät harvoin jättävät poliisin ehdottaman sakon määräämättä. Näin tapahtuikin, vaikka lakivaliokunta korosti sitä, että syyttäjien tulisi soveltaa syyttämättä jättämistä aina, kun sen säädetyt soveltamisedellytykset ovat käsillä ja vaikka sekä poliisit että syyttäjät ohjeistettiin yhdenmukaisella ja lainsäätäjän toivomalla tavalla. Ohjeiden mukaan käyttörikoksiin puuttumisen pitäisi toimia selkeän porrastetusti ja johdonmukaisesti: teon vähäisyyden asteesta riippuen

ensimmäisenä kyseeseen tulee poliisin toimenpiteistä luopuminen ja huomautus, seuraavaksi esitutkinnan rajoittaminen, sitten harkinnanvarainen syyttämättä jättäminen ja vasta tämän jälkeen sakkovaatimuksen ja rangaistusmääräyksen antaminen. Ideana siis oli, että mitä vähäisempi käyttörikos, sitä lievempi seuraamus.

Jälkiviisaus käyttörikosuudistuksesta on se, että jos viranomaisille laissa säädetään nopea ja tehokas keino tehdä työnsä, ei viranomainen arjen kiireessään kovin helposti tule valinneeksi vaihtoehtona olevaa, huomattavasti enemmän aikaa vievää toimenpidettä.

Viime vuosien tilastot osoittavat, että

- kaikista vähäisimmistä käyttörikoksista poliisi takavarikoi huumausaineen, antaa esitutkintalain nojalla henkilölle huomautuksen ja luopuu enemmistä toimenpiteistä vuositasolla 400 – 600 kertaa
- tämän jälkeen ovat toimenpiteistä vuorossa syyttäjän ratkaisut eli esitutkinnan rajoittaminen tutkinnanjohtajan esityksestä ja harkinnanvarainen syyttämättä jättäminen – näitä ratkaisuja on yhteensä 400 – 500 vuositasolla
- käyttöalaltaan laajin käyttörikosten ratkaisutapa on poliisin tekemän sakkovaatimuksen ja sitä seuraavan syyttäjän vahvistaman sakkoseuraamuksen käyttö, keskimäärin 4 500 tapauksessa vuodessa
- tuomioistuimen käsiteltäväksi yksittäiset käyttörikokset tulevat yleensä ns. monirikostilanteessa, missä henkilö on syytteessä käyttörikoksen lisäksi yhdestä tai useammasta vakavammasta rikoksesta, joita ei voi enää sakolla sovittaa
- alle 18-vuotiaat huumausaineen käyttörikoksesta ensimmäisen kerran kiinni jääneet henkilöt pääsääntöisesti puhutellaan eikä sakoteta, kuten lainsäätäjä on edellyttänyt

Syyttäjälaitoksen ehdotus on, että asetettaisiin työryhmä selvittämään, voisiko toimenpiteistäluopumissäännöksiä huumausaineen käyttörikoksen osalta muuttaa

siten, että pääsääntö näistä teoista olisi toimenpiteistä luopuminen ja vasta säännökseen selkeällä tavalla kirjatuilla vastasyillä päädyttäisiin sakkomenettelyn käyttöön. Työryhmän tulisi pohtia myös sitä, voisiko toimenpiteistä luopumiseen yhdistää sen, että näissä tapauksissa poliisin rekistereihin kirjautuvan tiedon säilyttämisaikoja lyhennettäisiin ja tiedon luovutustarkoitukset säädeltäisiin nykyistä tiukemmin. Tavoitteena tälle muutokselle olisi se, ettei esimerkiksi nuoren henkilön yksittäinen käyttörikosrekisterimerkintä kohtuuttomasti rajoittaisi ja vaikeuttaisi nuoren opiskelu- ja työpaikkavalintoja tulevaisuudessa.

Kansalaisaloitteesta lausutaan lisäksi pistekohtaisesti seuraavaa:

- kansainväliset huumausaineyleissopimukset kieltävät huumausaineiden tuotannon, esimerkiksi kannabiksen kasvattamisen, myös omaan käyttöön
- kannabiksen lääkekäyttö on lääkelainsäädännön toimialaan kuuluva asia eikä sitä voida säätää sallituksi huumausainelakia taikka huumausainerikoksia koskevia säännöksiä muuttamalla
- aloite jättää epäselväksi sen, mikä olisi siinä esitetyn sallitun kannabiksen käyttämisen, hallussapidon ja kasvattamisen ikäraja
- aloitteessa määritellään yhden kukkivan kannabiskasvin sallituksi tuotoksi 25 grammaa. Käytännössä yhdestä kasvista voidaan saada hyvinkin suuria kukkamääriä, jopa sata grammaa erittäin vahvapitoista marihuanaa – miten tähän tosiasiaan pitäisi rangaistavuuden kannalta suhtautua?
- aloitteen ideana on se, että kannabiksen käyttäjät kasvattaisivat itse kannabiksensa ja tämän seurauksena kannabiksen laittomat markkinat supistuisivat. Kasvattaminen on työlästä, kannabistuotteiden tilaaminen netin kautta taikka muutoin on helppoa ja vaivatonta, mikä herättää päinvastoin epäilyn laittomien markkinoiden kasvusta, jos käytön rangaistavuus poistetaan.

Leena Metsäpelto

Valtionsyyttäjä

Yhteystiedot

Syyttäjälaitos, valtakunnansyyttäjän toimisto

Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki

Puhelin 029 56 20800, faksi 029 56 20888

valtakunnansyyttaja.syyttaja@oikeus.fi